

Adunarea generală

Distrib.: generală
19 septembrie 2018

Original: limba engleză

Tradus și revizuit de IER
(<http://ier.gov.ro/>)

A șaptezeci și treia sesiune

Punctul 74 litera (b) din agenda provizorie*

Promovarea și protejarea drepturilor omului: aspecte legate de drepturile omului, inclusiv abordări alternative pentru îmbunătățirea exercitării efective a drepturilor omului și a libertăților fundamentale

Raportul Raportoarei speciale privind condițiile de locuit adecvate ca o componentă a dreptului la un nivel de trai adecvat și privind dreptul la nediscriminare în acest context

Notă a Secretarului General

Secretarul General are onoarea de a transmite Adunării Generale raportul Raportoarei Speciale privind condițiile de locuit adecvate ca o componentă a dreptului la un nivel de trai adecvat și privind dreptul la nediscriminare în acest context, Leilani Farha, înaintat în temeiul Rezoluțiilor 15/8 și 34/9 ale Consiliului Drepturilor Omului.

* A/73/150.

Raportul Raportoarei speciale privind condițiile de locuit adecvate ca o componentă a dreptului la un nivel de trai adecvat și privind dreptul la nediscriminare în acest context

Rezumat

În prezentul raport, Raportoarea specială examinează problema dreptului la locuință pentru rezidenții din așezările informale și angajamentul asumat de state de a moderniza aceste așezări până în 2030. Aproape un sfert din populația urbană a lumii trăiește în așezări sau tabere informale, majoritatea în țări în curs de dezvoltare, dar tot mai mult în cele mai înstărite. Condițiile de viață sunt șocante și intolerabile. Rezidenții trăiesc adesea fără apă și salubritate și se tem constant să nu fie evacuați.

Abordările anterioare s-au întemeiat pe ideea eliminării „cartierelor mărginașe”, recurgând adesea la evacuări și relocări ale rezidenților în locații izolate de la periferiile orașelor. Prezentul raport propune o abordare foarte diferită, bazată pe drepturi, care se întemeiază pe comunitățile din așezările informale și pe capacitățile inerente ale acestora. Raportul consideră caracterul informal ca fiind rezultatul unei excluderi sistemice și promovează un set de recomandări care să sprijine și să permită rezidenților să devină participanți cu drepturi depline la modernizare. Recomandările se bazează pe obligațiile internaționale în materie de drepturi ale omului, în special pe cele care decurg din dreptul la locuință, și acoperă o serie de zone, inclusiv dreptul de participare, accesul la justiție, cooperarea internațională și asistența pentru dezvoltare, preocupări legate de mediu, afacerile și drepturile omului.

Raportul ajunge la câteva concluzii simple, dar urgente: amploarea și gravitatea condițiilor de viață din așezările informale fac din aceasta una dintre cele mai răspândite încălcări ale drepturilor omului la nivel mondial. Lumea a ajuns să accepte inacceptabilul. Este imperativ pentru drepturile omului ca așezările informale să fie modernizate pentru a respecta normele de bază ale demnității umane. Recunoașterea acestui fapt și mobilizarea tuturor actorilor în cadrul unei paradigme comune a drepturilor omului pot face posibilă modernizarea agendei 2030.

Cuprins

	<i>Pagina</i>
I. Dreptul la locuință și așezările informale	4
A. Imperativul obiectivelor de dezvoltare durabilă: modernizarea așezărilor informale până în 2030	4
B. Așezări informale sau „cartiere marginase”?	4
C. Înțelegerea așezărilor informale atât ca încălcări ale drepturilor, cât și ca revendicări ale drepturilor	6
II. Recomandări privind o modernizare a așezărilor informale bazată pe drepturi	7
A. Principiile fundamentale ale unei modernizări bazate pe drepturi	7
B. Dreptul de a participa și dreptul la incluziune	16
C. Monitorizarea și accesul la justiție	18
D. Așezările informale și mediul	19
E. Cooperarea internațională și asistența pentru dezvoltare	20
F. Violența și infracționalitatea	21
G. Afacerile și drepturile omului	22
III. Calea de urmat	23

Dreptul la locuință și așezările informale

A. Imperativul obiectivelor de dezvoltare durabilă: modernizarea așezărilor informale până în 2030

1. Aproape un sfert din populația urbană a lumii, 883 milioane de persoane, trăiește în așezări informale, 520 milioane din aceste persoane aflându-se în Asia. În Africa Subsahariană, peste jumătate din rezidenții urbani trăiesc în așezări informale; în America Latină și zona Caraibelor, estimarea este de 21%.¹ Condițiile din aceste așezări sunt adesea inumane. Numeroși rezidenți trăiesc în locuințe supraaglomerate, nesigure, fără apă și salubritate, temându-se să nu fie evacuați și aflându-se sub amenințarea unor boli, care ar putea fi prevenite, dar care pun în pericol viața.

2. Statele s-au angajat să acționeze. Obiectivul 11 al Agendei 2030 pentru dezvoltare durabilă angajează statele să „modernizeze cartierele mărginașe” până în 2030. Acest lucru este legat de angajamentul mai larg de a asigura accesul tuturor la „locuințe adecvate, sigure și la prețuri accesibile” până în 2030.

3. Aceasta este o sarcină greu de îndeplinit, pentru a spune doar atât. Scopul prezentului raport este de a oferi orientări concrete cu privire la modul în care se pot fundamenta abordări bazate pe drepturile omului care s-au dovedit reușite, întemeiate pe capacitățile rezidenților așezărilor informale de a desfășura și gestiona procesele de modernizare. În loc să îi incrimineze pe rezidenții așezărilor informale, abordarea propusă le oferă recunoaștere și îi susține în calitatea lor de persoane care își revendică drepturile. Raportul oferă un set de recomandări elaborate cu contribuția rezidenților din așezările informale, a experților și răspunsuri la chestionare ale guvernelor, organizațiilor neguvernamentale, instituțiilor naționale pentru drepturile omului și instituțiilor financiare internaționale, precum și prin intermediul informațiilor colectate de Raportarea specială în timpul vizitelor de țară. Acestea se bazează pe standardele internaționale aplicabile în domeniul drepturilor omului.²

B. Așezări informale sau „cartiere mărginașe”?

4. În timp ce Agenda 2030 face trimitere la „mahalale”, Raportarea specială preferă termenul „așezări informale” ca fiind unul care corespunde mai bine unei abordări bazate pe drepturile omului în materie de locuințe. Termenul „cartier mărginaș” este adesea considerat peiorativ și stigmatizant și a dus, în general, la politici greșite: „cartierele mărginașe” sunt adesea considerate o problemă care trebuie să fie „lichidată”, nu comunități care să fie sprijinite.³ Locuințele declarate de guverne ca fiind „modernizate” au fost adesea plasate în blocuri de locuințe

¹ Organizația Națiunilor Unite, *The Sustainable Development Goals Report 2018* (New York, 2018) pag. 24; raportul Secretarului General privind progresele în direcția atingerii obiectivelor de dezvoltare durabilă (E/2018/64, anexă statistică, pag. 83).

²Funcționarii statului și actorii implicați în modernizarea așezărilor informale trebuie, de asemenea, să fie conștienți și să aplice principiile și orientările de bază privind evacuările și strămutările care au la bază dezvoltarea (A/HRC/4/18, anexa I) și principiile directe privind securitatea abitației pentru persoanele sărace din mediul urban (A/HRC/25/54) și să se conformeze pe deplin acestora în planificarea și punerea în aplicare a proiectelor.

³Pentru o discuție privind terminologia, a se vedea Conferința Organizației Națiunilor Unite privind construcția de locuințe și dezvoltarea urbană durabilă (Habitat III), documentul tematic nr. 22, „Informal settlements” (31 mai 2015).

lipsite de demnitate, cultură sau sentiment de comunitate, sau strămutate în zone urbane îndepărtate, fără acces la locuri de muncă, legături sociale, transporturi sau servicii.

5. Prezentul raport propune o abordare radical diferită axată pe dreptul la locuință. Acesta înțelege că aspectul informal este creat și exacerbă de impunerea unui anumit sistem de legi, piețe private, planificare și alocare a resurselor care neglijează și încalcă drepturile fundamentale ale celor care nu au de ales decât să recurgă la așezări informale. Sistemele de colonizare a pământului și a proprietății au fost impuse asupra relațiilor popoarelor indigene cu pământul și locuințele. În țările în curs de dezvoltare, segmente mari ale populației sunt considerate ilegale atunci când se adăpostesc în cel mai bun mod în care pot și trăiesc sub amenințarea permanentă a evacuării forțate din casele lor. În țările bogate, legea nu numai că îi împiedică pe cei fără adăpost să-și construiască un adăpost rudimentar, dar îi și pedepsește, uneori chiar și pentru că mănâncă și dorm în astfel de locuri.

6. Aspectul informal este un răspuns la sistemele formale exclusive. Cei care migrează în orașe pentru a munci sau care sunt strămutați din alte cartiere trebuie să creeze, prin așezări informale, un sistem subsidiar de locuințe pentru a satisface nevoile urgente pe care sistemul formal de locuințe nu le-a îndeplinit. Terenurile aflate la marginea orașelor sunt adesea ocupate informal, afacerile informale apărând pentru a răspunde nevoilor de apă, salubritate, electricitate, transport, hrană, îmbrăcăminte și alte necesități. Aceste așezări oferă locuințe necesare pentru muncitorii și prestatorii de servicii pe care se bazează orașele, și, cu toate acestea, sunt incriminați, li se refuză serviciile, se confruntă cu discriminări generalizate și sunt forțați să plătească prețuri exorbitante pentru produsele de bază sau nu le primesc.

7. Așezările informale variază de la taberele persoanelor fără adăpost strămutate în mod constant din cele mai bogate țări⁴ la comunitățile masive din țările din sudul globului, precum Orangi Town, în Karachi, Pakistan, cu aproximativ 2,4 milioane de locuitori.⁵ Printre modalități se numără instalarea în clădiri abandonate, locuințele improvizate în containere, corturi sau ambarcațiuni sau hambare, realizate din orice materiale care pot fi recuperate de la deșeuri. În alte părți, comunitățile informale stabilite de mult timp pot fi formate din locuințe durabile din cărămizi și mortar. Piețele informale de închiriere nereglementate și adesea exploatare constituie o componentă în creștere a așezărilor informale.

8. Rezidenții din așezările informale își afirmă umanitatea în cele mai inumane circumstanțe. Raportoarea specială a vizitat multe așezări informale din nordul și sudul globului. Ea a constatat că gravitatea condițiilor de viață și eșecul statelor de a reacționa la acestea sunt profund îngrijorătoare.

9. Într-o mare așezare informală în Mumbai, India, Raportoarea a văzut infestarea produsă de rozătoare din cauza neînălăturării deșeurilor. A întâlnit copii care se jucau pe gropile de gunoi ca și cum ar fi fost trambuline, într-o tabără a romilor în Belgrad. I-a vizitat pe rezidenții din barăcile supraaglomerate din Mexico, care se întindeau de-a lungul unei linii de cale ferată funcțională. A experimentat întinericul complet – pe timpul zilei – în locuințele persoanelor de origine africană care nu aveau acces la electricitate în imediata apropiere a Lisabonei. A văzut copii cu dizabilități zăcând singuri în spatele caselor din așezările din Cabo Verde. I-a vizitat pe migranții din Santiago care trăiesc în clădiri

⁴ A se vedea National Law Center on Homelessness and Poverty, „Tent city, USA: the growth of America’s homeless encampments and how communities are responding” (2017).

⁵ Tabrez Uz Zaman, H.D. Goswami și Yamin Hassan, „The impact of growth and development of slums on the health status and health awareness of slum dwellers”, *International Journal of Medical Research and Health Sciences*, vol. 7, nr. 3 (2018), p. 56.

umede și abandonate, în care sunt expuse fire electrice sub tensiune. A stat de vorbă cu oamenii care trăiesc în taberele de persoane fără adăpost de sub autostrăzile de centură și de pe trotuare din California și din Delhi, India, fără acces la toalete sau dușuri și cu teama constantă de a fi „îndepărtați” de pe străzi. La Buenos Aires, a vizitat o așezare nerecunoscută în care poliția și ambulanțele refuzau să asigure serviciul. În Seul, s-a întâlnit cu rezidenți care trăiau printre dărâmături, în case pe jumătate demolate ca urmare a evacuărilor forțate violente – înconjurate de zgârie-nori. În Indonezia și Filipine, a vizitat comunitățile informale din zonele predispuse la inundații, care se tem să nu fie evacuate și forțate să se mute din casele și comunitățile lor.

10. Și totuși, în pofida acestor rezultate dezastruoase ale informalității impuse, rezidenții manifestă un puternic sentiment de comunitate și de acasă. Străzile au nume, casele au număr, sunt formate asociații ale rezidenților, sunt construite centre comunitare și școli, sunt instituite programe sociale și sunt înființate magazine și servicii. În fapt, în pofida caracterului lor informal, aceste așezări reprezintă componente critice ale economiilor celor mai mari orașe și sunt un furnizor principal de locuințe în sudul globului și în economiile în tranziție.

C. Înțelegerea așezărilor informale atât ca încălcări ale drepturilor, cât și ca revendicări ale drepturilor

11. Din perspectiva drepturilor omului, așezările informale au o natură duală. Pe de o parte, acestea sunt încălcări sistemice ale drepturilor omului, efecte ale acțiunilor statului, inacțiunii și politicilor care privează milioane de persoane de drepturile lor fundamentale.

12. Un stat încalcă legislația internațională privind drepturile omului dacă o parte semnificativă a populației este privată de accesul la un adăpost sau la o locuință de bază. Statele sunt obligate să adopte „strategii de facilitare” pentru a pune în aplicare dreptul la locuință pentru rezidenții așezărilor informale în cel mai scurt timp posibil, prin toate mijloacele adecvate, utilizând maximul de resurse disponibile.⁶ Este evident că majoritatea statelor nu respectă în mod clar această obligație. Într-adevăr, amploarea și gravitatea condițiilor de viață din așezările informale fac din acestea una dintre cele mai răspândite încălcări ale drepturilor omului la demnitate, securitate, sănătate și viață din lume. Este crucial să fie recunoscute ca atare.

13. Pe de altă parte, așezările informale reprezintă adesea o realizare incredibilă, o expresie profundă a persoanelor, familiilor și comunităților care își revendică locul și dreptul la locuință. Acestea sunt „habitate realizate de oameni”, care creează case, cultură și viață comunitară în cele mai nefavorabile circumstanțe.⁷ Actul de a revendica locuri în orașe și de a construi locuințe pune în discuție excluderea spațială, însușirea terenurilor și a proprietăților de către cei bogați fără alt scop decât specula, colonizarea teritoriilor indigene și încercările autorităților de a face invizibile comunități întregi prin nerecunoașterea lor. Ca răspuns, așezările informale reprezintă o declarație: „suntem aici” și „nu vom dispărea”. Acestea reprezintă o formă de practică de bază în domeniul drepturilor omului, exercitată de cei excluși de la locuințe, de femei, de cei care se confruntă cu efectele inegalității economice, de persoanele cu dizabilități, de migranți și de cei care se confruntă cu

⁶Comisia pentru drepturile economice, sociale și culturale, Comentariul general nr. 3 (1990) privind natura obligațiilor statelor părți, punctul 10, și Comentariul general nr. 4 (1991) privind dreptul la o locuință adecvată, punctul 14.

⁷ Lorena Zárate, „They are not «informal settlements» — they are habitats made by people”, *The Nature of Cities*, 26 aprilie 2016.

discriminarea rasială și etnică. O abordare bazată pe drepturi trebuie să se bazeze pe această recunoaștere duală a caracterului informal ca fiind o încălcare a drepturilor și o revendicare a drepturilor.

14. O abordare bazată pe drepturile omului în ceea ce privește modernizarea așezărilor informale, întemeiată pe dreptul de a rămâne *in situ*, acolo unde este posibil, și de a avea o locuință adecvată în vecinătate atunci când este necesară sau preferată relocarea, constituie o componentă esențială a unui angajament mai amplu de a aduce drepturile omului la nivelul orașelor și al unei noi agende urbane de dezvoltare durabilă și favorabilă incluziunii. O abordare integrată a drepturilor omului, astfel cum se propune în prezentul raport, se concentrează asupra asigurării de locuințe adecvate, în toate dimensiunile sale, ca răspuns la condițiile structurale și de dinamică socială care îi privează pe rezidenți de dreptul la locuință, pentru a permite comunităților să definească, pentru ele înșele, ce constituie un cămin care oferă demnitate și securitate.

15. Următoarele recomandări pentru o modernizare bazată pe drepturi au fost concepute pentru a sprijini punerea în aplicare a Agendei 2030 pentru dezvoltare durabilă și a noii agende urbane, prin valorificarea potențialului unei abordări bazate pe drepturile omului. Recomandările necesită o schimbare semnificativă a relației dintre guverne și comunitățile informale, de la una în care guvernele incriminează, sancționează și obstrucționează procesul revendicării dreptului la locuință în cadrul așezărilor informale la una în care acest proces este condus de comunitate și permis prin noi abordări privind proprietatea, ocuparea locuinței, o planificare incluzivă, inițiative legislative și programatice inovatoare, precum și printr-o participare și o răspundere care să fie bazate pe drepturi. Recomandările trebuie să ghideze acțiunile tuturor nivelurilor de guvernare, agențiilor de dezvoltare, organizațiilor neguvernamentale și actorilor privați implicați în modernizarea așezărilor informale.

II. Recomandări privind o modernizare a așezărilor informale bazată pe drepturi

A. Principiile fundamentale ale unei modernizări bazate pe drepturi

1. Necesitatea ca programele de modernizare să respecte dreptul la o locuință adecvată

16. Obiectivul imperativ al modernizării așezărilor informale trebuie să fie exercitarea deplină a dreptului la o locuință adecvată. Politicile, programele și strategiile de modernizare ar trebui să încorporeze fiecare dintre principiile pentru strategiile în materie de locuințe bazate pe drepturile omului descrise în raportul Raportului Special al Consiliului Drepturilor Omului cuprins în documentul [A/HRC/37/53](#).

17. Trebuie stabilite proceduri eficiente și accesibile pentru a garanta că rezidenții pot trage la răspundere guvernele și alți actori pentru toate aspectele dreptului la locuință, inclusiv obligațiile pozitive de a aplica „maximul” de „resurse disponibile” și „toate mijloacele adecvate” pentru a aborda condițiile în care trăiesc persoanele din așezările informale.⁸

⁸ Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale, articolul 2, punctul 1; și Comitetul pentru drepturile economice, sociale și culturale, Comentariul general nr. 4, punctul 14.

18. Cei care iau decizii la toate nivelurile de guvernare, precum și în cadrul agențiilor de dezvoltare și instituțiilor financiare internaționale, trebuie să poată fi trași la răspundere în temeiul acestei norme.

19. Rezidenții așezărilor informale trebuie să primească informații cu privire la dreptul la locuință. Este util ca declarațiile sau principiile bazate pe dreptul la locuință să fie adoptate și aplicate pentru toate aspectele modernizării. Un acord privind urbanizarea așezărilor informale adoptat de Asociación Civil por la Igualdad y la Justicia afirmă că 10 principii esențiale de modernizare se bazează pe dreptul la locuință și oferă un bun exemplu.⁹

20. Comisia națională pentru drepturile omului din Kenya a fost mandată printr-un ordin judecătoresc să supravegheze alocarea unităților modernizate către locuitorii din Kibera Soweto East. Comisia informează că a adoptat valorile și principiile unei abordări bazate pe drepturile omului, având originea în prevederile constituționale care impun organelor de stat și persoanelor să respecte statul de drept, participarea oamenilor, demnitatea umană, drepturile omului, echitatea, justiția socială, nediscriminarea, integritatea, transparența și răspunderea.¹⁰

2. Abordarea în mod integrat a tuturor componentelor dreptului la locuință, recunoscând legăturile dintre dreptul la locuință și alte drepturi sociale

21. Ca obiectiv final, programele de modernizare trebuie să îndeplinească toate aspectele dreptului la o locuință adecvată în conformitate cu legislația internațională privind drepturile omului. Aceasta include dreptul de a trăi fără discriminare, în securitate, pace și demnitate, în locuințe în privința cărora tipul de ocupare să fie sigur, care să fie accesibile din punctul de vedere al prețului, locuibile, adecvate din punct de vedere cultural, într-o locație decentă, accesibilă și într-un loc în care să fie disponibile servicii.¹¹ Aceste cerințe trebuie să fie rafinate chiar de către comunități și populație pentru a le aborda în diferite contexte.

22. Programele care abordează anumite componente ale dreptului la o locuință adecvată, cum ar fi asigurarea dreptului de proprietate oficial sau furnizarea accesului la apă sau la infrastructura de salubritate, nu trebuie puse în aplicare în mod izolat, sau în detrimentul altor dimensiuni ale caracterului adecvat. De exemplu, taxele percepute pentru salubritate sau apă pot compromite capacitatea de a rămâne într-o locuință. Asigurarea unui drept de proprietate oficial sigur poate da naștere la speculații și poate eroda accesibilitatea, ducând la strămutarea celor mai săraci rezidenți. Modernizarea trebuie să înceapă prin examinarea și identificarea exactă a nevoilor în materie de locuințe, sociale, economice, medicale, educaționale și alte nevoi ale rezidenților. O abordare globală, care să aibă în vedere această gamă largă de nevoi, ar trebui adoptată în toate strategiile de modernizare.

3. Recunoașterea legăturilor dintre dreptul la o locuință adecvată și accesul la mijloace de subzistență în economia subterană și sprijinirea dezvoltării economice a comunității

23. Lupta pentru mijloacele de subzistență domină viața de zi cu zi a rezidenților așezărilor informale. Piețele nereglementate și lipsa statului de drept pot conduce la exploatare și la alte dificultăți economice. Mulți dintre rezidenți trebuie să plătească sume semnificative operatorilor privați pentru transportul de la locuință la locul de muncă sau școală. Adesea, rezidenților li se refuză accesul la apă și salubritate prin taxe inaccesibile, iar accesul la serviciile esențiale poate fi controlat de carteluri.

⁹„Acuerdo por la urbanización de las villas”, disponibil la <http://acuerdoporlaurbanizacion.org/wp-content/uploads/2016/10/AcuerdoxlaUrbanizacion-1.pdf> (numai în limba spaniolă).

¹⁰Comunicarea Comisiei naționale pentru drepturile omului din Kenya pentru prezentul raport.

¹¹Comitetul pentru drepturile economice, sociale și culturale, Comentariul general nr. 4.

Asigurarea accesului la apă și toalete și la alte necesități, indiferent de capacitatea rezidenților de a plăti, reprezintă o prioritate imediată pentru modernizare.

24. De asemenea, trebuie recunoscut faptul că mulți rezidenți se bazează pe activități economice informale desfășurate de acasă pentru a supraviețui, fie că sunt frizeri, patroni de magazine sau cafenele, mecanici sau persoane care reciclează. Rezidenții informali trebuie să aibă siguranța că amplasamentul și proiectarea locuințelor modernizate sprijină mijloacele lor de subsistență.

25. În Delhi, India, Colonia Kathputli, formată din artiști stradali (muzicieni, păpușari, magicieni și alții), se baza pe spațiile din așezarea lor informală pentru a da reprezentații, dar au fost relocați în blocuri de apartamente. Au contestat fără succes în instanță relocarea, cerând să se asigure faptul că proiectul va fi executat astfel încât să fie disponibil suficient spațiu pentru a menține caracterul unic al vocației lor și pentru a-și prezenta talentele astfel încât să-și asigure subsistența.¹²

4. Recunoașterea dreptului de a rămâne *in situ*

26. Dreptul de a rămâne în căminul propriu și în comunitate este esențial pentru dreptul la locuință.

27. Modernizarea *in situ* permite rezidenților să își păstreze legăturile cu localitatea lor, protejează coeziunea socială și poate contribui la evitarea întreruperii mijloacelor de trai.¹³ În schimb, relocarea are numeroase consecințe negative posibile și are adesea ca rezultat o calitate mai slabă a vieții. Aceasta are repercusiuni deosebit de negative asupra persoanelor cu dizabilități, vârstnicilor și copiilor și tinerilor. Astfel cum a demonstrat organizația Youth for Unity and Voluntary Action în India în colaborarea sa cu Leher în campania #UprootedChildhoods, efectele strămutării și relocării copiilor includ perturbarea școlarizării și rețelelor sociale și, adesea, pierderea spațiilor sigure de joacă.¹⁴

28. Dreptul la modernizarea *in situ* trebuie recunoscut prin lege, iar comunităților trebuie să li se ofere reprezentare pentru a cere aplicarea acestui drept. Barrio Rodrigo Bueno din Buenos Aires, vizitat de Raportorul special în 2016, a avut succes în acest sens. Situată în mijlocul unor dezvoltări rezidențiale comerciale și de lux, comunitatea a contestat cu succes cererile de evacuare și a câștigat dreptul la modernizare *in situ*.¹⁵ Recent a fost adoptată o lege care prevede modernizarea comunității prin comunicarea continuă cu rezidenții și cu colaborarea acestora.¹⁶

5. Suscitarea unei implicări semnificative și încetarea utilizării procedurilor de evacuare

¹² Înalta Curte din Delhi, Bhule Bisre Kalakar Co-Operative Industrial Production Society Ltd. și alții împotriva Union of India și alții, W.P.(C) 1290/2014 și CM APL. 3834/2014, 30 martie 2014, punctul 5. Disponibil la adresa [www.kathputlicolonydda.com/pdfs/Judgement cu data 20.03.2014.pdf](http://www.kathputlicolonydda.com/pdfs/Judgement%20cu%20data%2020.03.2014.pdf).

¹³A se vedea principiile directoare privind securitatea abitației.

¹⁴ A se vedea <http://leher.org/campaigns/uprootedchildhoods/>.

¹⁵ A se vedea activitatea Centro de Estudios Legales y Sociales, disponibilă la adresa www.cels.org.ar/web/2015/04/amicus-por-el-barrio-rodrigo-bueno/.

¹⁶ Argentina, *legea privind urbanizarea Rodrigo Bueno*, nr. 5798 (23 martie 2017), disponibilă la adresa <http://www2.cedom.gob.ar/es/legislacion/normas/leyes/ley5798.html>. Cu toate acestea, propunerile de desemnare a terenurilor comunitare ca fiind publice pentru a evita presiunile inflaționiste nu au fost încorporate în legislație (a se vedea Asociación Civil por la Igualdad y la Justicia, document suplimentar privind politicile de gestionare a terenurilor pentru reamenajarea așezărilor informale, disponibil la adresa www.acuerdoporlaurbanizacion.org/#complementario (numai în limba spaniolă)).

29. Statele trebuie să înceteze imediat să mai încerce să justifice evacuarea rezidenților din așezările informale prin proceduri judiciare interne. Instanțele trebuie să nu permită autorizarea unor astfel de evacuări decât în cele mai excepționale circumstanțe și numai atunci când rezidenții au fost pe deplin implicați în acest proces, atunci când sunt furnizate locuințe alternative de o calitate comparabilă sau superioară și când au fost onorate toate celelalte cerințe ale dreptului internațional în materie de drepturile omului. Cererile de evacuare sunt aproape întotdeauna un indiciu al unor procese deficiente și al lipsei unui dialog constructiv cu comunitățile.

30. Abordarea adoptată de instanțele sud-africane se îndreaptă în direcția corectă și ar trebui aplicată și de alte instanțe. În cauza *Melani*, așezarea informală din Parcul Slovo a contestat decizia orașului Johannesburg de a nu solicita modernizarea *in situ* și de a muta, în schimb, comunitatea într-o locație alternativă aflată la 11 km distanță.¹⁷ Instanța a hotărât că politica de modernizare a guvernului, impusă de dreptul constituțional la locuință, prevede „o abordare de dezvoltare holistică, cu o perturbare sau denaturare minimă a rețelelor comunitare fragile existente și structuri de sprijin și încurajează dialogul între autoritățile locale și rezidenții care trăiesc în așezări informale”.¹⁸ Relocarea trebuie să fie „excepția, nu regula”, iar orice relocare trebuie să fie într-o locație „cât mai apropiată posibil de așezarea existentă”.¹⁹ Plecând de la această bază, primăria a primit ordinul de a revoca decizia de relocare a comunității și de a solicita fonduri pentru modernizarea *in situ*.²⁰

6. În cazul în care relocarea este necesară sau de preferat, să se asigure respectarea dreptului la locuință și a tuturor celorlalte standarde privind drepturile omului

31. Uneori modernizarea necesită relocarea și reinstalarea din cauza condițiilor riscante sau periculoase care nu pot fi atenuate, sau relocarea poate fi aleasă de comunități din alte motive. În aceste cazuri, tuturor grupurilor și populațiilor afectate trebuie să li se permită să participe la deciziile privind relocarea, inclusiv locația geografică, momentul relocării și alocarea și proiectarea noilor locuințe.

32. În cazul în care guvernul propune relocarea, sarcina probei revine statului care trebuie să demonstreze motivul pentru care modernizarea *in situ* nu este fezabilă. Autoritățile trebuie să publice și să disemineze comunității motivarea lor și să permită verificarea acesteia de către un organ capabil să revină asupra deciziei de relocare, oferind o audiere completă rezidenților.

33. În cazul în care majoritatea rezidenților unei comunități preferă să fie relocați, dar o parte dintre ei nu își dau acordul, atunci când este posibil, rezidenții respectivi ar trebui să primească permisiunea de a rămâne. În cazul în care este necesară relocarea temporară pentru modernizarea *in situ*, aceasta trebuie să fie limitată în timp și să respecte standardele de adecvare și toate standardele privind drepturile omului.

34. În orice caz de relocare, temporară sau permanentă, sau de pe terenuri publice sau private,²¹ statele trebuie să respecte principiile și orientările de bază privind evacuările și strămutările bazate pe dezvoltare (A/HRC/4/18, anexa I). Acestea

¹⁷ Înalta Curte a Africii de Sud, *Mohau Melani și alții împotriva Orașului Johannesburg și alții*, cauza nr. 02752/2014, 22 martie 2016.

¹⁸ Ibid., pct. 34.

¹⁹ Ibid., pct. 35.

²⁰ Ibid., ordin, pct. 1 și 2.

²¹ A se vedea, de exemplu, Curtea Constituțională a Africii de Sud, *Municipalitatea Metropolitană a orașului Johannesburg împotriva și alții*, cauza nr. CCT 37/11, 1 decembrie 2011, punctul 95.

prevăd, în special, ca locurile relocalării să fie situate în vecinătatea locației inițiale, să aibă acces la toate facilitățile necesare (în special la apă, salubritate și electricitate) și să mențină accesul la mijloacele de subsistență. Autoritățile trebuie să ofere compensații reale și personale complete și adecvate pentru orice cheltuieli de relocalare.²² Locurile în care se face relocalarea trebuie să asigure rezidenților terenuri și locuințe de dimensiuni egale sau mai bune și mai de calitate decât cele pe care le-au părăsit (ibid.).

35. În Dakar, trebuie ca locuitorii unei așezări informale să fie relocați pentru a face loc unei noi căi rutiere. Rezidenții au identificat ca fiind nevoi centrale accesul la infrastructura de bază, prevenirea inundațiilor și obținerea unui temei sigur pentru ocuparea locuinței. Toate aceste nevoi au fost îndeplinite. Costul terenului din locul de relocalare a fost ajustat pe baza veniturilor populației, persoanele cele mai vulnerabile obținând titlul de proprietate fără cheltuieli. Proprietarii de afaceri au fost despăgubiți pentru pierderea veniturilor, proprietarii de locuințe au primit despăgubiri în numerar sau o locuință gratuită, iar chiriașii au primit chirie gratuită pentru o perioadă de șase luni.²³

7. Interzicerea oricărei evacuări forțate și recunoașterea unei game largi de regimuri de ocupare a locuinței

36. Dreptul la o locuință sigură reprezintă un drept universal în temeiul dreptului internațional al drepturilor omului. Lipsa securității abitației nu poate justifica niciodată evacuarea forțată a celor care locuiesc în așezări informale. Prin urmare, securitatea abitației în temeiul dreptului intern nu ar trebui să se limiteze la cei care dețin un titlu formal sau drepturi contractuale asupra terenurilor sau locuințelor lor. Astfel cum a menționat fostul Raportor Special în principiile directe privind securitatea abitației (A/HRC/25/54, punctul 5), securitatea abitației trebuie înțeleasă în linii mari ca fiind „un set de relații cu privire la locuințe și terenuri, stabilit prin intermediul unei legi statutare sau cutumiare sau al unor acorduri informale sau hibride care să permită unei persoane să trăiască în locuința sa în securitate, pace și demnitate”. Pentru a proteja securitatea locuinței în toate circumstanțele, statele trebuie să promoveze, să protejeze și să consolideze diferite forme de abitație. Ar trebui să se acorde prioritate persoanelor cele mai vulnerabile și marginalizate în ceea ce privește modalitățile de ocupare a unei locuințe (ibid.).

37. Comunitățile trebuie să fie sprijinite să colecteze și să documenteze acordurile privind statutul de ocupare a locuințelor informale prin enumerare și înregistrarea locuințelor ocupate, pentru a asigura securitatea acestora pe termen lung. Procesele administrative menite să faciliteze regularizarea așezărilor informale trebuie să fie rezonabile, accesibile, furnizate la timp și să nu fie excesiv de complexe.

38. Namibia a informat-o pe Raportoarea specială că legea privind flexibilitatea regimului funciar din 2012 prevedea o mai bună planificare, servicii și acordarea dreptului proprietate asupra terenurilor din așezările informale pentru a crea forme alternative de titluri funciare care să fie mai simple și mai puțin costisitor de administrat decât formele existente de titlu funciar; asigurarea securității titlului de proprietate pentru persoanele care locuiesc în așezări informale sau în locuințe sociale; și asigurarea autonomiei economice a persoanelor în cauză prin intermediul acestor drepturi.²⁴

²²A se vedea comunicarea Comisiei independente pentru drepturile omului din Afganistan pentru prezentul raport.

²³Pierre Graftieaux, „Moving people to help people move”, *Transportation Research Procedia*, vol. 27 (2017).

²⁴Comunicarea Namibiei pentru prezentul raport.

8. Revizuirea legislației pentru a recunoaște așezările informale și pentru a adopta o planificare și o zonare integrative

39. Planificarea și zonarea nu ar trebui utilizate niciodată pentru a justifica demolarea nejustificată a așezărilor informale, pentru a refuza accesul la servicii sau pentru a împiedica relocarea în zone apropiate. În Lagos, Nigeria, legea privind planificarea și dezvoltarea urbană și regională din 2010 a acordat retroactiv autorităților puterea de a închide și demola structuri care contravin legilor de planificare urbanistică din Lagos, fapt care a dus la demolarea așezării informale din Makoko, care găzduia aproximativ 85 000 de persoane.²⁵

40. Planificarea și zonarea sunt adesea în beneficiul comunităților mai înstărite, investitorilor și intereselor de dezvoltare urbanistică, în detrimentul celor care au nevoie de o locuință. Planificarea trebuie să acorde prioritate alocării de terenuri, servicii și zone corespunzătoare pentru locuințe rezidențiale apropiate de servicii, locul de muncă și mijloace de transport și extinderii serviciilor și mijloacelor de transport în zonele în care sunt situate așezări informale. În Medellin, Columbia, planificarea urbanistică integrativă includea scări rulante și telecabine urbane și mașinile de cablu care legau așezările informale de nodurile centrale ale orașului, ducând la o revitalizare și o modernizare de succes.²⁶

41. Nu ar trebui aprobate propuneri de dezvoltare urbană dacă acestea nu includ locuințe pentru cei care trăiesc deja în zona care urmează să fie dezvoltată. Orice dezvoltare trebuie să ofere rezidenților existenți locuințe care să satisfacă întru totul nevoile acestora, din punct de vedere al accesibilității, designului și al unui caracter adecvat.

9. Asigurarea accesului la terenuri amenajate și materiale de construcție economice

42. În cazul în care nu este posibil să se pună la dispoziția noilor sosiți în orașe locuințe construite, ar trebui să fie rezervate sau achiziționate terenuri pentru găzduirea celor care au nevoie de o locuință, cu instalații de apă și canalizare și adăposturi temporare disponibile în timp ce se construiesc case pe parcelele alocate. Trebuie puse în aplicare stimulente fiscale care să încurajeze proprietarii privați să pună la dispoziție terenuri vacante pentru construirea de locuințe.

43. Trebuie oferite materiale economice pentru construirea în regim propriu a locuințelor. Innovation Housing, o organizație neguvernamentală care activează în Africa de Est, a sprijinit întreprinderile sociale să fabrice materiale de construcții economice precum „cărămizi din pământ”.²⁷

10. Combaterea și interzicerea discriminării și hărțuirii rezidenților așezărilor informale și încetarea refuzului punitiv de a acorda acces la serviciile de bază

44. Persoanele care trăiesc în așezări informale se confruntă cu discriminări și hărțuiri generalizate din cauza statutului locuințelor lor. Printre acestea se numără hărțuirea rezidenților, hărțuirea copiilor din școli, refuzul de a oferi acces la credite, servicii de bază, programe sociale, transport public, sănătate și educație, precum și

²⁵ Akinola E Akintayo, „Planning law versus the right of the poor to adequate housing: a progressive assessment of the Lagos state of Nigeria’s Urban and Regional Planning and Development Law of 2010”, *African Human Rights Law Journal*, vol. 14, nr. 2 (2014).

²⁶ Luisa Sotomayor, „Medellin: the new celebrity?” *Spatial Planning in Latin America*, 26 august 2013.

²⁷ A se vedea pagina de Internet Innovations Housing (<http://innovationshousing.com/projects/africa.htm>).

arestarea și încarcerarea liderilor comunității. De asemenea, rezidenților li se refuză frecvent ajutoarele sociale și locurile de muncă din cauza lipsei unei adrese oficiale.

45. În Canada, autoritățile locale au utilizat tactici care au inclus împrăștierea găinașului de la găini și a fertilizantilor pe bază de pește pe un loc de campare pentru a pune în aplicare o dispoziție care interzicea dormitul peste noapte în parcuri. Rezidenții s-au mobilizat și ulterior o instanță a hotărât că dispoziția încalcă dreptul constituțional la viață, libertate și securitate ale rezidenților taberei.²⁸

46. Tentativa de a descuraja rezidenții să rămână în așezări sau tabere informale refuzându-le accesul la apă, servicii de salubritate și sănătate și alte nevoi fundamentale, astfel cum a observat Raportarea specială în San Francisco și Oakland, California, Statele Unite ale Americii, constituie²⁹ tratamente crude și inumane și încalcă multiple drepturi ale omului, inclusiv dreptul la viață, locuință, sănătate, apă și salubritate. Astfel de politici punitive trebuie interzise în drept și să înceteze de îndată.³⁰ În urma îngrijorărilor exprimate de Comitetul pentru Drepturile Omului, Guvernul federal al Statelor Unite ale Americii a introdus stimulente pentru a finanța municipalitățile în vederea eliminării legilor care incriminau persoanele fără adăpost.³¹ Cu toate acestea, sunt necesare măsuri mai energice.

47. Statele trebuie să adopte măsuri care să garanteze că discriminarea, hărțuirea sau incriminarea pe baza statutului de ocupant sau deținător al unei locuințe este interzis în toate domeniile, iar instituțiile pentru drepturile omului trebuie să combată această formă de discriminare.³²

11. Recunoașterea diversității circumstanțelor care privesc locuințele și abordarea nevoilor grupurilor marginalizate

48. Programele de modernizare trebuie să se asigure că sunt recunoscute și abordate nevoile unice și experiențele diferite ale femeilor, ale persoanelor cu dizabilități, ale migranților, ale persoanelor fără cetățenie, ale persoanelor în vârstă, ale copiilor și ale altor grupuri marginalizate.

49. Nevoile unice ale femeilor și fetelor, inclusiv vulnerabilitatea la violență și agresiune sexuală, discutate mai jos, trebuie să fie întotdeauna o prioritate. De asemenea, trebuie luate în considerare nevoile practice legate de menstruație și percepția societală a vieții private și așteptările legate de pudoare. O femeie din așezarea Mukuru din Nairobi a explicat: „În timpul ciclului nu pot urina în găleată așa că trebuie să aștept până dimineată. Pentru că uneori pot rămâne câteva picături de sânge în găleată și toată lumea folosește găleata, așa că e jenant”.³³

²⁸ Curtea Supremă din Columbia Britanică, (*Orașul Abbotsford împotriva Shantz*, 2015, BCSC 1909, 21 octombrie 2015.

²⁹ Darwin Bond Graham, „United Nations expert describes Oakland and California’s homeless crisis as «cruel»”, *East Bay Express*, 21 ianuarie 2018.

³⁰ A se vedea observațiile finale ale Comitetului pentru Drepturile Omului privind al patrulea raport periodic al Statelor Unite ale Americii (CCPR/C/USA/CO/4, punctul 19) și <https://wrphome.org/what/homeless-bill-of-rights/california-right-to-rest-act/>.

³¹ National Law Center on Homelessness and Poverty, „The cost of criminalizing homelessness just went up by \$1.9 billion”, comunicat de presă, 18 September 2015, disponibil la adresa www.nlchp.org/press_releases/2015.09.18_HUD_NOFA_criminalization.

³² Principii directeare privind securitatea abitației (A/HRC/25/54, punctul 5), punctele 10 și 50–59.

³³ Extras dintr-un articol redactat de Edith Kalela din Muungano wa Wanavijiji/Akiba Mashinani Trust, consultabil în arhiva autorilor; a se vedea, de asemenea, Inga T. Winkler și Virginia Roaf, „Taking the bloody linen out of the closet: menstrual hygiene as a priority for achieving gender equality”, *Cardozo Journal of Law and Gender*, vol. 21, nr. 1 (2015).

50. Pentru persoanele cu deficiențe de mobilitate, toaletele sunt greu accesibile atunci când sunt oferite în comun și sunt rareori accesibile, lăsând persoanele cu dizabilități să se descurce în casele lor.³⁴

51. Programele de modernizare trebuie să fie adaptate cultural. Acest fapt necesită atenție față de amenajarea teritoriului, culori, dimensiunea unităților, facilități și diferitele cutume religioase. Modernizarea așezărilor indigene trebuie să permită indigenilor să fie ei înșiși implicați activ în dezvoltarea locuințelor lor, pe baza cunoștințelor și practicilor lor.³⁵ În timpul vizitei în Mexico City, Raportoarea specială a fost șocată de contrastul dintre locuințele proiectate de guvern lipsite de amprentă culturală și un proiect de modernizare urbană conceput de rezidenții indigeni care încorporaseră arta indigenă, o saună de purificare, un spațiu pentru adunări și întreprinderi sociale.³⁶

12. Asigurarea unei finanțări și alocări adecvate a resurselor, cu contribuția și sub supravegherea rezidenților

52. Asigurarea unor alocări bugetare adecvate pentru a răspunde nevoilor de locuințe în așezările informale este o obligație centrală a statelor în materie de drepturi ale omului. Până în prezent, comunitatea internațională, instanțele naționale și organismele pentru drepturile omului nu au reușit să tragă la răspundere în mod adecvat statele în ceea ce privește obligația prevăzută de legislația internațională privind drepturile omului de a aplica maximum de resurse disponibile pentru modernizarea așezărilor informale. Statele trebuie să se asigure că cheltuielile publice sunt suficiente pentru a îndeplini angajamentele asumate în cadrul Agendei 2030, adoptând, în același timp, măsuri de impozitare, pentru a descuraja investitorii să lase terenurile și proprietățile libere în scopuri speculative și pentru a aborda disparitățile tot mai mari în ceea ce privește bogăția și veniturile.

53. Guvernele subvenționează frecvent proiecte de locuințe, de infrastructură și comerciale în zonele formale, de care beneficiază în primul rând populațiile din clasa de sus și din clasa de mijloc, în timp ce refuză să acorde subvenții pentru locuitorii din așezările informale. Statele trebuie să revizuiască măsurile bugetare pentru a se asigura că subvențiile sunt direcționate către cei care au cel mai mult nevoie de ajutor.

54. Planificarea bugetară și alocarea resurselor pentru modernizare trebuie să facă obiectul transparenței, responsabilității și supravegherii eficiente a rezidenților afectați.

55. În așezarea Saeng Mook Da din Thailanda, guvernul îi informează pe liderii comunității atunci când sunt disponibile fonduri pentru construcție și lucrări de modernizare. Membrii comunității se reunesc și iau decizii colective cu privire la alocări, acordând o atenție specială celor care nu au suficiente mijloace ca beneficiari. O comisie a comunității examinează toate deciziile privitoare la alocarea fondurilor.³⁷

13. Asigurarea unei abordări nediscriminatorii bazate pe drepturile omului în ceea ce privește creditarea și microfinanțarea

³⁴ A se vedea comunicarea Kenyei pentru prezentul raport.

³⁵ A se vedea Declarația Organizației Națiunilor Unite privind drepturile popoarelor indigene, articolele 23 și 24.

³⁶ A se vedea lucrările Coaliției Internaționale Habitat (www.hic-gs.org/).

³⁷ Nausica Castanas și alții others, „Leave no one behind: community driven urban development in Thailand”, document de lucru (Londra, Institutul Internațional pentru Mediu și Dezvoltare, decembrie 2016).

56. Programele de modernizare se bazează prea des pe finanțarea proprietății imobiliare prin subvenții ipotecare, deși 60 până la 80% din cei care au nevoie de locuințe nu se pot califica pentru acestea.³⁸ În Africa Subsahariană, doar aproximativ 3% din gospodăriile au acces la ipotecă din sistemul financiar oficial.³⁹

57. Microfinanțarea poate fi o opțiune preferată, deoarece poate fi adaptată la construcția treptată de locuințe și la modernizarea acestora, nu este garantată printr-o ipotecă asupra locuinței și nu necesită un titlu de proprietate asupra terenului.

58. În Tadjikistan, un sistem de microfinanțare pus în aplicare de Habitat for Humanity în coordonare cu firmele de microfinanțare interne a ajutat peste 112 000 de persoane să își îmbunătățească condițiile de viață prin împrumuturi prin microfinanțare.⁴⁰

59. Deși microfinanțarea este destinată persoanelor și gospodăriilor mai sărace, selecția se bazează de regulă pe riscul de credit perceput, nu pe necesități. Dobânzile tind să fie mai mari decât în instituțiile financiare centrale. Trebuie asigurată monitorizarea sectorului microfinanțării, cu participarea comunităților afectate, pentru a asigura responsabilitatea și accesibilitatea celor care au cele mai multe nevoi.

60. De asemenea, trebuie luate măsuri pentru a împiedica băncile și alte instituții financiare să refuze în mod nerezonabil să ofere credite rezidenților așezărilor informale. Evaluarea bonității creditelor pe baze alternative, astfel încât să nu fie excluse așezările informale, reprezintă o obligație în materie de drepturile omului și o bună practică comercială.

61. Cu toate acestea, acordarea de credite este prea des avansată ca fiind singura strategie de asigurare a accesului la locuințe. Astfel de inițiative trebuie considerate suplimentare față de investițiile directe ale guvernului în modernizare, nu în locul acestora.⁴¹

14. Integrarea competențelor și a capitalului de muncă al rezidenților în programele de modernizare

62. Programele de modernizare necesită angajarea unui număr mare de persoane în numeroase meserii calificate și manuale. Proiectele de modernizare trebuie să îi angajeze pe rezidenții locali și să plătească o remunerație echitabilă. Contribuția și expertiza membrilor comunității trebuie să se bazeze pe informații privind achiziția de terenuri și materiale, proiectarea clădirilor, construcții și alte domenii.

63. La Hanna Nasif, în Republica Unită Tanzania, membrii comunității care doreau să participe au primit instruire în construcții și alte domenii. Competențele obținute prin program le-au sporit capacitatea de inserție profesională și venitul.⁴²

15. Abordarea efectelor inflaționiste ale modernizării și combaterea speculei

64. Modernizarea *in situ* a așezărilor poate atrage gospodăriile cu venituri medii și poate crește prețurile locuințelor, fapt care conduce la strămutarea rezidenților din comunitățile modernizate.

³⁸ Conferința Organizației Națiunilor Unite privind locuințele și dezvoltarea urbană durabilă (Habitat III), documentul tematic nr. 20, „Housing” (31 mai 2015).

³⁹ Liam Clegg, „The World Bank and the globalisation of housing finance: mortgaging development” (Londra, Bretton Woods Project, iulie 2018).

⁴⁰ A se vedea www.habitat.org/where-we-build/tajikistan.

⁴¹ Ananya Roy, *Poverty Capital: Microfinance and the Making of Development* (Routledge, 2010).

⁴² Anna Anael, Stephen Mukiibi și Nicholas Makoba, „The impacts of informal settlement upgrading on housing affordability: the experience of Hanna Nassif in Dar es Salaam, Tanzania” *Africa Habitat Review*, vol. 10, nr. 10 (noiembrie 2016).

65. În urma unui program de modernizare din Dar es Salaam, Republica Unită Tanzania, proprietarii au majorat chiriile per cameră în medie cu 160%.⁴³ În Kibera, Kenya, studiile au relevat că foștii rezidenți nu și-au putut permite să cumpere sau să plătească chiriile lunare pentru proprietățile nou modernizate.⁴⁴

66. Trebuie adoptate măsuri precum subvenții pentru prețul de închiriere sau prețul de achiziție, precum și plafoane privind prețul de închiriere și vânzare, pentru a se asigura că locuințele din așezările modernizate rămân accesibile pentru rezidenți și că specula și obținerea de profituri din modernizare sunt stopate. Alte măsuri pot include, de asemenea, desemnarea ca bun public a terenurilor pe care are loc modernizarea, impunerea de restricții în ceea ce privește persoanele care pot cumpăra sau închiria locuințe modernizate și impunerea unor limite de timp în ceea ce privește momentul în care acestea pot fi vândute.

16. Modernizarea taberelor de refugiați și umanitare pentru a asigura dreptul la locuință

67. Găzduirea oferite prin intermediul ajutoarelor umanitare este adesea considerată temporară deși, în fapt, taberele devin locuințe pe termen lung, asemănătoare așezărilor informale. Rezidenții trăiesc în structuri temporare inadecvate pentru ocuparea pe termen lung și li se refuză adesea accesul la servicii esențiale precum electricitatea și canalizarea.⁴⁵ Tabăra pentru refugiați de la Zaatari, care găzduiește aproximativ 80 000 de persoane, a fost descrisă ca fiind al patrulea oraș ca mărime din Iordania, însă rezidenții, care nu vor mai putea reveni probabil la locuințele lor de origine, continuă să trăiască în corturi și caravane fără a avea acces la serviciile de bază.⁴⁶

68. Ajutorul umanitar oferit pe termen lung trebuie să respecte întru totul dreptul la o locuință adecvată și, atunci când taberele pentru refugiați devin așezări informale *de facto*, trebuie modernizate pentru a se alinia la normele aplicabile ocupării pe termen lung.

17. Combaterea și prevenirea corupției

69. Din cauza lipsei structurilor de guvernare, statului de drept și mecanismelor de supraveghere, corupția în rândul dezvoltatorilor, industriei construcțiilor și funcționarilor publici constituie o provocare comună pentru schemele de modernizare. Starea juridică precară a multor rezidenți, combinată cu vulnerabilitatea generală, înseamnă că adesea corupția devine de necombătut. Corupția crește costurile, descurajează asistența internațională și afectează integritatea proceselor de participare.

⁴³ Rasmus Precht, „Informal settlement upgrading and low-income rental housing: impact and untapped potentials of a community-based upgrading project in Dar es Salaam, Tanzania” (2005). Disponibil la adresa

<http://siteresources.worldbank.org/INTURBANDEVELOPMENT/Resources/336387-1269364699096/6892630-1269364758309/precht.pdf>.

⁴⁴ Bernardine Mutanu și Faith Nyamai, „Upgraded slum houses «too expensive»”, *Daily Nation*, Nairobi, 28 august 2013.

⁴⁵ A se vedea, de exemplu, „15 minutes to leave: denial of the right to adequate housing in post-quake Haiti” (Londra, Amnesty International, 2015)

⁴⁶ Biroul Înaltului Comisariat al Organizației Națiunilor Unite pentru Refugiați, Fișa tematică pentru luna februarie privind tabăra pentru refugiați de la Zaatari. Disponibilă la adresa <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/2018.02.04FACTSHEET-ZaatariRefugeeCampFEB2018.pdf>.

70. În cursul programului de modernizare (KENSUP) a cartierului mărginaș Soweto Est, din Nairobi, Kenya, 31% din rezidenți considerau că existența corupției va însemna că nu vor beneficia de pe urma acestui proiect.⁴⁷

71. Trebuie adoptate măsuri de prevenire a corupției în toate etapele modernizării, de la achiziția de terenuri la licitațiile pentru contracte, până la alocarea unităților de locuit modernizate. Trebuie să se instituie o supraveghere independentă riguroasă a tuturor aspectelor procesului de modernizare, inclusiv a tuturor parteneriatelor public-privat, și, dacă este cazul, comunităților ar trebui să li se acorde autoritate de supraveghere și decizională cu privire la alocarea resurselor și măsurile anticorupție.

B. Dreptul de a participa și dreptul la incluziune

18. Recunoașterea și punerea în aplicare a participării rezidenților ca un drept în toate etapele procesului de modernizare

72. Fundamental pentru toate strategiile de relocare este dreptul rezidenților de a participa. Aceasta este atât o cerință legală, cât și o necesitate operațională. Lipsa implicării locuitorii în planificarea și punerea în aplicare a relocării înseamnă că înțelegerea problemelor de către cetățeni și contribuția lor vitală la soluționarea acestora vor fi pierdute. Participarea deplină a rezidenților la modernizarea programelor consolidează capacitatea locală de guvernare, promovează resursele, eficiența, adaptarea la condițiile locale și proprietatea locală și asigură obținerea unor rezultate durabile.⁴⁸

73. Dreptul de a participa trebuie protejat prin legislație prin intermediul dispozițiilor constituționale sau legislative, ca de exemplu prin Constituția Kenyei.⁴⁹ Dreptul de a participa trebuie asigurat din faza incipientă a conceperii și planificării până la implementare, monitorizare și evaluare.⁵⁰

74. Dreptul de a participa trebuie să fie pus în aplicare într-un mod clar și precis și trebuie să asigure colaborarea cu rezidenții efectivi, nu doar cu proprietarii de drept sau proprietarii informali. După caz, trebuie negociat un acord oficial și obligatoriu între comunitate și rezidenți, care să stabilească momentul și modul în care va fi implicată comunitatea în fiecare etapă a procesului.

75. Comunitatea Makhaza din Africa de Sud s-a putut baza pe acordul oficial încheiat cu orașul Cape Town pentru a infirma cu succes decizia orașului de a refuza să pună la dispoziție cabine separate în toaletele comune nou instalate.⁵¹

19. Instituirea de procese comunitare pentru luarea unor decizii democratice

76. Participarea la modernizare necesită procese democratice prin care comunitatea să poată lua decizii colective. Aceste procese trebuie să faciliteze întâlnirile comunității, numirea de purtători de cuvânt și un schimb eficient de informații.

⁴⁷ Rosa Flores Fernandez și Bernard Calas, „The Kibera Soweto East Project in Nairobi, Kenya”, Institut français de recherche en Afrique, Nairobi (2011).

⁴⁸ Africa de Sud, Grupul de acțiune pentru dezvoltare, Departamentul pentru așezări umane și Agenția pentru dezvoltare a locuințelor, „Participatory action planning for informal settlement upgrading” (2015); și Programul național de sprijin pentru modernizare, „NUSP resource kit, part 3: building partnerships”.

⁴⁹ Constituția Kenyei, art. 10 alin. (2) lit. (a).

⁵⁰ Organizația Națiunilor Unite, principii directe privind sărăcia extremă și drepturile omului, principiile fundamentale, punctul 38.

⁵¹ Africa de Sud, Curtea Supremă din Cape de Vest, *Beja și alții împotriva Premierului din Cape de Vest și alții*, cauza nr. 21332/10, 29 aprilie 2011.

77. „Mecanismul popular” implementat în Kabul asigură conducerea și controlul comunității în ceea ce privește procesul de modernizare printr-o structură organizațională care implică niveluri diferite de guvernare. La nivel comunitar, rezidenții locali aleg consiliile comunitare de dezvoltare care sunt responsabile pentru selecția, proiectarea, punerea în aplicare și mentenanța proiectelor. La nivel municipal, orașul instruește personalul pentru a lucra împreună cu rezidenții în vederea punerii în aplicare și finalizării modernizării.⁵²

78. Participarea la modernizare trebuie să includă implicarea structurilor și organizațiilor comunitare existente, atunci când acestea sunt considerate legitime și reprezentative de către comunitate.⁵³

20. Asigurarea accesului la informație și furnizarea de resurse pentru susținătorii comunității

79. Pentru a-și exercita dreptul de a participa, rezidenților trebuie să li se furnizeze informații accesibile cu privire la procesul de modernizare, inclusiv legi relevante și informații cu privire la drepturile lor. Susținătorii, aleși de comunitate, trebuie să beneficieze de resursele necesare pentru a putea oferi consultanță comunităților cu privire la ceea ce este în joc și pentru a contribui la asigurarea unei supravegheri eficiente din partea comunității.⁵⁴ Profesioniștii trebuie să beneficieze de formare în ceea ce privește implicarea și responsabilitatea comunității. Trebuie prevăzute resurse și plăți pentru cheltuieli pentru a-i sprijini pe rezidenți să participe.⁵⁵ De asemenea, rezidenții aleși de comunitate, care au roluri de conducere specifice, trebuie să fie remunerați.

21. Cunoașterea profilului unic al fiecărei comunități, făcând legătura între modernizare și luptele istorice pentru drepturi

80. Rezidenții așezărilor informale trebuie să fie sprijiniți în cunoașterea istoriei așezării lor. Proiectanții și partenerii de dezvoltare trebuie să ia în considerare așezările informale nu doar din punct de vedere geografic, ci și ca fiind comunități bine definite din punct de vedere istoric, având în vedere modul și motivul pentru care a fost ales locul, revendicările pe care le-au avut rezidenții și alte părți și modul în care dreptul la locuință este înțeles de cei care trăiesc acolo.⁵⁶

81. Trebuie colectate informații demografice pentru a crea o imagine completă a comunității și a nevoilor rezidenților, inclusiv hărți detaliate ale așezării, numărul de gospodării și persoane, statutul de ocupare a locuinței (inclusiv chiriașii informali), mijloacele de existență, cheltuielile cu locuința, statutul furnizării de servicii și structurile de guvernare locale.⁵⁷

82. Membrii Shack Dwellers Federation din Namibia au mers din ușă în ușă pentru a face un profil al locațiilor și un istoric al așezărilor și al accesului acestora la servicii, structuri demografice și de organizare.⁵⁸ Orașele Unite, administrațiile

⁵² Haroon Nazire și alții, „Effects of informal settlement upgrading in Kabul City, Afghanistan: a case study of Afshar area”, *Current Urban Studies*, vol. 4, nr. 4 (28 decembrie 2016).

⁵³ Promovarea autonomiei juridice în așezările informale: recomandări și lecții învățate, Centrul de Cercetări pentru Dezvoltarea Internațională, Atelierul Partenerilor Africa-America Latină, Quito, Ecuador, 26 și 27 martie 2018.

⁵⁴ Ruth McLeod, „Building effective relationships with the urban poor and government”, *Comic Relief Literature Review, People Living in Urban Slums International Grants Programme* (iunie 2011).

⁵⁵ „Acuerdo por la urbanización de las villas” (a se vedea nota de subsol 9).

⁵⁶ Promovarea autonomiei juridice în așezările informale:

⁵⁷ National Upgrading Support Programme, „NUSP resource kit, part 1: understanding your informal settlement”.

⁵⁸ A se vedea <https://sdfn.weebly.com/background.html>.

publice locale, Slum Dellers International și Alianța Orașelor au lansat o campanie globală denumită „Know Your City”, prin care rezidenții orașelor colectează ei înșiși informații complete despre așezările informale. Până în prezent, a fost realizat profilul a 7 714 de așezări din 224 de orașe.⁵⁹

22. Asigurarea includerii depline a femeilor în toate aspectele programelor de modernizare

83. Deși femeile își asumă adesea roluri de conducere în cadrul comunităților informale în ceea ce privește locuințele și nevoile sociale, acestea sunt adesea excluse din dialogul oficial cu guvernele și dezvoltatorii. Cu toate acestea, capacitatea lor de a împărtăși experiențe și perspective specifice face ca participarea lor să fie vitală pentru o modernizare de succes. Femeile și fetele trebuie sprijinite în asumarea unor roluri-cheie de conducere și participarea egală.

84. În Proiectul de modernizare a cartierelor mărginașe din Caracas, femeile au beneficiat de cursuri de formare pe teme precum drepturile, conducerea și violența domestică și au jucat un rol activ în consultări, lucrările de construcție și supravegherea proiectelor, inclusiv în roluri remunerate ca personal de proiect.⁶⁰

C. Monitorizarea și accesul la justiție

23. Înființarea unui organ participativ independent care să monitorizeze progresul și să soluționeze reclamațiile

85. Monitorizarea adecvată a progresului și asigurarea răspunderii în ceea ce privește obiectivele și termenele reprezintă o componentă esențială a unei modernizări care respectă drepturile. Orice persoană fizică sau juridică delegată, fie că este vorba de un mediator cu competențe în domeniul modernizării sau de un grup de monitorizare comunitară, ar trebui să fie împuternicită să facă o evaluare independentă, echitabilă și imparțială a progreselor înregistrate.

86. Trebuie stabilite proceduri privind reclamațiile prin care problemele rezidenților să fie soluționate direct, să se asigure respectarea drepturilor lor și să se pună în aplicare proceduri de soluționare a diferendelor care să fie bazate pe drepturi.

87. Organele de monitorizare trebuie să aibă acces la informațiile și datele relevante, defalcate pe baza grupurilor demografice. Acestea trebuie să dispună de resursele și capacitățile necesare pentru a efectua sondaje la nivelul comunității, pentru a monitoriza activitățile, pentru a se întâlni cu rezidenții, personalul și managerii și pentru a convoca audieri publice. Rapoartele, recomandările sau deciziile trebuie să fie făcute publice, în formate accesibile. Toate nivelurile de guvernare trebuie să fie obligate să răspundă prompt recomandărilor sau îngrijorărilor formulate de organele de monitorizare.

24. Garantarea accesului la justiție pentru solicitările privind drepturile omului prin intermediul hotărârilor pronunțate la nivel local

88. Pentru a se asigura că planurile de modernizare sunt puse în aplicare într-un mod care respectă drepturile, rezidenții trebuie să fie conștienți de drepturile lor și să aibă căi prin care să le poată invoca și să obțină respectarea solicitărilor lor. În numeroase așezări, modalitățile alternative de îndeplinire a justiției, inclusiv

⁵⁹ A se vedea <http://knowyourcity.info/explore-our-data/>.

⁶⁰ Programul Organizației Națiunilor Unite pentru Așezări Umane, *State of Women in Cities 2012–2013: Gender and the Prosperity of Cities*.

practicile tradiționale și indigene și mecanismele bazate pe comunitate, sunt mai accesibile decât instanțele formale - deseori funcționând direct în cadrul comunităților pe care le deservește, iar hotărârile sunt pronunțate de persoane locale care se bucură de încrederea rezidenților. Anumite chestiuni, cum ar fi alocarea de parcele de teren sau de locuințe pentru persoanele cu dizabilități pot fi soluționate mai eficient prin intermediul procedurilor locale.

89. Este esențial să existe proceduri judiciare informale pentru a evalua proiectarea, punerea în aplicare și rezultatele proiectelor și pentru a garanta că toți actorii – publici și privați – sunt trași la răspundere în raport cu norme de luare a deciziilor conforme cu drepturile.

90. Pronunțarea de hotărâri la nivel comunitar în ceea ce privește aspecte legate de terenuri și locuințe a fost utilizată în mod eficient în așezările informale din Ghana și din alte țări.⁶¹ În Thailanda, călugării respectați au jucat un rol important în soluționarea diferendelor. Inițiativele de justiție și autonomizare din Nigeria oferă instruire și resurse asistenților judiciari din comunitate pentru a lucra direct în propriile lor așezări informale, pentru a-i informa pe ceilalți rezidenți despre drepturile lor legale, pentru a-i asista în pregătirea solicitărilor lor legale și pentru a asigura medierea și negocierea în vederea soluționării diferendelor.⁶²

25. Luarea măsurilor necesare pentru a se garanta că sistemul judiciar protejează drepturile așezărilor informale

91. În toate țările sunt necesare inițiative majore de sporire a capacității și angajamentului instanțelor, instituțiilor pentru drepturile omului, ombudsmanilor și altor organisme pentru a proteja și pune în aplicare dreptul la locuință al rezidenților așezărilor informale. Judecătorii, membrii tribunalelor și factorii de decizie administrativă ar trebui să fie instruiți cu privire la dreptul la locuință în conformitate cu legislația internațională și comparată privind drepturile omului, așa cum se aplică la modernizarea așezărilor informale.

92. Instanțele trebuie să aplice cu rigurozitate interdicția evacuării forțate și să sprijine cerința unui angajament semnificativ față de rezidenți. Acestea trebuie să tragă la răspundere guvernele cu privire la toate componentele obligației de a realiza progresiv dreptul la locuință în așezările informale. Instanțele trebuie să încurajeze și să soluționeze reclamațiile sistemice legate, printre altele, de: alocări bugetare inadecvate; nerespectarea termenelor sau neîndeplinirea obiectivelor convenite; angajamentul inadecvat sau colaborarea inadecvată cu comunitățile; și neluarea în considerare a nevoilor grupurilor marginalizate din interiorul așezărilor. Instanțele trebuie să fie autorizate să rămână sesizate cu aceste aspecte și să solicite rapoarte regulate asupra progresului și rezultatelor până la obținerea efectului dorit. Ca o alternativă, instanțele pot avea în vedere delegarea supravegherii către un organ independent, cum ar fi un ombudsman sau o instituție pentru drepturile omului, în ceea ce privește punerea în aplicare a măsurilor corective.

93. Statele trebuie să depună eforturi concertate pentru a elimina barierele din calea accesului la justiție cu care se confruntă locuitorii așezărilor informale. Măsurile trebuie să includă: (a) să permită instanțelor să organizeze ședințe publice în locații aflate în proximitatea rezidenților, pentru a ajunge la comunitățile izolate;⁶³ (b) să formeze judecătorii, grefierii și avocații pentru a lucra mai eficient

⁶¹ Anthony Arko-Adjei, *Adapting land administration to the institutional framework of customary tenure: the case of peri-urban Ghana* (Amsterdam, Delft University Press, 2011).

⁶² Moyosore Arewa, Janelle Deniset și Nicole Gladstone, „Final Capstone report: global experience promoting access to justice, voice and livelihoods in informal urban settlements” (Centrul de Cercetări pentru Dezvoltarea Internațională, 2017).

⁶³ Jane Weru, Waikwa Wanyoike și Adrian di Giovanni, „Confronting complexity: using action-

cu rezidenții din așezările informale; (c) să aloce fonduri speciale facultăților de drept pentru a oferi cursuri de susținere și promovare juridică (*legal advocacy*) în așezările informale; (d) să sprijine organizațiile de susținere și promovare juridică (*legal advocacy*) pentru a lucra cu rezidenții; (e) să asigure disponibilitatea asistenței judiciare; (f) să stabilească proceduri pentru soluționarea aspectelor sistemice în materie de *amicus curiae* și interes public; (g) să se asigure că instituțiile naționale pentru drepturile omului dispun de mandat și resurse ca să lucreze cu rezidenții așezărilor informale pentru a revendica și a aplica dreptul la locuință; (h) să prevadă o intervenție timpurie, ordine provizorii și măsuri de urgență pentru a face față circumstanțelor urgente, în special atunci când pot avea loc evacuări forțate.

94. În Filipine, Grupul Juridic Alternativ reprezintă o mare rețea de organizații care lucrează la nivel comunitar pentru a identifica barierele cu care se confruntă rezidenții așezărilor informale în sistemul judiciar. Grupul pledează pentru modificarea sistemică a sistemului judiciar prin colaborarea cu facultățile de drept, Curtea Supremă, Departamentul de Justiție, Comisia pentru drepturile omului, poliția și comunitatea legală și judiciară.⁶⁴

D. Așezările informale și mediul

26. Evaluarea și răspunsul la riscurile ecologice ridicate de așezările informale

95. Populațiile sunt adesea împinse să trăiască în așezări informale din cauza unor factori de mediu, precum dezastrele naturale, schimbările climatice și degradarea mediului, însă așezările în care migrează le expun, de asemenea, unor riscuri ecologice sporite. Există o probabilitate mai mare ca terenurile care sunt vulnerabile la inundații, valuri de furtuni, torente noroioase, cutremure sau alte dezastre naturale sau au fost contaminate cu deșeuri industriale să fie neocupate, iar utilizarea acestora este mai puțin probabil să fie contestată în numele intereselor de dezvoltare.⁶⁵ În lipsa unor resurse economice, materiale și tehnice adecvate, rezidenții din așezările informale nu pot construi locuințe care să reziste la condițiile meteorologice nefavorabile și la dezastre.⁶⁶ Atunci când au loc dezastre naturale, numărul de morți este mult mai mare în așezările informale decât în zonele formale, iar consecințele degradării mediului și ale poluanților din așezările informale asupra sănătății sunt grave.⁶⁷

96. Este esențial să se evalueze întregul domeniu de aplicare al tuturor riscurilor ecologice cu care se confruntă așezările informale, pe baza cunoștințelor locuitorilor sau experților angajați în numele lor, deoarece aceștia sunt mai familiarizați cu mediul în care trăiesc și au adoptat adesea practici de gestiune a riscurilor.⁶⁸

97. În cazul în care există așezări în zonele expuse riscului de dezastre naturale, statele trebuie să desemneze aceste zone ca fiind zone care necesită măsuri imediate

research to build voice, accountability, and justice in Nairobi's Makuru informal settlements" în J. Wouters și alții (ed.), *Improving Delivery in Development: The Role of Voice, Social Contract, and Accountability* (World Bank Legal Review, vol. 6, 2015).

⁶⁴ A se vedea <http://www.alternativelawgroups.ph/index.php/about-us/partnerships-and-linkages>.

⁶⁵ Matthew Abunyewah, Thayaparan Gajendran și Kim Maund, „Profiling informal settlements for disaster risks”, A 7-a Conferință Internațională privind Construirea Rezilienței, 2017.

⁶⁶ Comunicarea Institutului pentru drepturi socio-economice din Africa de Sud pentru prezentul raport.

⁶⁷ A se vedea Biroul Organizației Națiunilor Unite pentru reducerea riscurilor de dezastre, *Global Assessment Report on Disaster Risk Reduction*, cap. 4 (Organizația Națiunilor Unite, Geneva, 2009).

⁶⁸ David Satterthwaite și alții, *Responding to climate change in cities and in their informal settlements and economies*, Institutul Internațional pentru Mediu și Dezvoltare, martie 2018.

și eficiente de gestionare a riscului de dezastre, ajustându-și abordările pentru a răspunde nevoilor specifice ale comunității.⁶⁹ Cu toate acestea, statele nu trebuie să utilizeze gestionarea riscurilor drept scuză pentru strămutări inutile. În cazul în care relocarea și reinstalarea într-un loc din apropiere sunt necesare pentru protecția și siguranța rezidenților, acest lucru trebuie realizat prin colaborare și acord, astfel cum se descrie mai sus.

98. Așezarea Bang Bua în Thailanda era predispusă la inundații de la un canal. Funcționarii și-au coordonat acțiunea cu rezidenții pentru a împiedica construirea în zonele cel mai grav afectate, pentru a îmbunătăți siguranța structurală a clădirilor și pentru a oferi acces sporit comunității în perioadele de creștere a nivelului apelor. În 2011, mijloacele de apărare s-au dovedit capabile să reziste inundațiilor generalizate provocate de taifunul Nock-ten și Bang Bua a fost așezarea cel mai puțin afectată din Bangkok.⁷⁰

E. Cooperarea internațională și asistența pentru dezvoltare

27. Asigurarea faptului că toate proiectele de modernizare susținute de instituțiile financiare internaționale și agențiile de cooperare pentru dezvoltare aderă la normele în materia drepturilor omului

99. Instituțiile financiare internaționale și băncile de dezvoltare, precum Banca Mondială și Banca Asiatică de Investiții în Infrastructură, joacă un rol financiar și politic semnificativ în schemele de îmbunătățire a locuințelor pentru rezidenții din așezările informale. Acești actori au trecut treptat de la o abordare ce viza curățarea cartierelor marginase la una care sprijină în general soluțiile *in situ* și participarea comunităților afectate la conceperea și punerea în aplicare a proiectelor de renovare urbană. Nu fac însă trimitere în mod suficient la dreptul la locuință adecvată și la aplicarea sa la proiectele de modernizare.

100. În ultimii ani, instituțiile financiare internaționale au renunțat, de asemenea, la asistența directă pentru cele mai sărace gospodării și au sprijinit în schimb finanțarea ipotecară pentru achiziționarea de locuințe. S-a dovedit că această abordare îi privează de beneficii pe locuitorii așezărilor informale care au cea mai mare nevoie de asistență.⁷¹

101. Raportoarea specială continuă să primească relatări despre faptul că rezidenții nu sunt implicați în mod semnificativ în modernizare și că garanțiile oferite de instituțiile financiare internaționale și de băncile de dezvoltare sunt ignorate, în favoarea unor procese interne insuficiente. Mecanismele de depunere a plângerilor rareori impun sau asigură respectarea dreptului la locuință, variază în ceea ce privește accesibilitatea și independența și au produs, în general, rezultate descurajatoare în ceea ce privește asigurarea unor căi de atac efective pentru plângeri.⁷²

102. Numeroase agenții de cooperare pentru dezvoltare nu au reușit să adopte garanții și abordări conforme cu drepturile omului și puține dintre ele fac referire în mod explicit la dreptul la locuință. Rezultatul a fost că sistemele de relocare și de

⁶⁹ Abunyewaha și alții, „Profiling informal settlements for disaster risks”.

⁷⁰ Centrul asiatic de pregătire pentru dezastre, *Integrating Disaster Risk Management into Urban Management* (Bangkok, Disaster Risk Management Practitioners Handbook Series, 2013).

⁷¹ Clegg, „The World Bank and the globalisation of housing finance”.

⁷² C. Daniel și alții (ed.) *Glass Half Full? The State of Accountability in Development Finance* (Amsterdam, Centre for Research on Multinational Corporations, ianuarie 2016). Disponibil la adresa www.glass-half-full.org.

acordare de despăgubiri sunt adesea insuficiente sau nu sunt respectate de partenerii de implementare.⁷³

103. Agențiile de dezvoltare ar trebui să finanțeze și să implementeze proiecte de îmbunătățire a așezărilor informale numai dacă acestea sunt realizate în strictă conformitate cu legislația și principiile internaționale privind drepturile omului, așa cum sunt clarificate în aceste recomandări. Finanțarea acordată guvernelor trebuie să fie condiționată de respectarea acestor norme în materia drepturilor omului și ar trebui să existe proceduri care să asigure răspunsuri imediate din partea guvernelor atunci când drepturile omului sunt amenințate.

104. Instituțiile financiare internaționale și agențiile de dezvoltare trebuie să reevalueze programele pentru a se asigura că o atenție specială acordată finanțării ipotecare nu îi privează de beneficii pe cei care au cea mai mare nevoie. Toți rezidenții trebuie să aibă acces la un mecanism solid și prompt de depunere a plângerilor pentru orice proiect de modernizare, pentru a putea revizui orice decizie luată care ar putea fi contrară drepturilor omului.

F. Violența și infraționalitatea

28. Recunoașterea rezidenților din așezările informale implicați în revendicarea dreptului la locuințe în calitate de apărători ai drepturilor omului

105. Din nefericire, se întâmplă în mod obișnuit ca poliția, forțele de securitate și alte categorii de personal angajat să utilizeze forța și violența, inclusiv arme, atunci când rezidenții din așezările informale se opun evacuării forțate sau își revendică în alt mod dreptul la locuință prin proteste.⁷⁴

106. Cei care se opun evacuării forțate și își revendică dreptul la locuință trebuie tratați ca apărători ai drepturilor omului de către autoritățile guvernamentale și forțele de securitate, iar comunitatea internațională trebuie să răspundă în consecință atunci când drepturile lor sunt încălcate. În cazul în care poliția sau personalul de securitate sunt obligați să utilizeze forța din alte motive, trebuie respectate principiile necesității și proporționalității și trebuie să își desfășoare operațiunile în conformitate cu normele în materia drepturilor omului, respectând și protejând drepturile rezidenților din așezările informale și proprietățile acestora.⁷⁵ În cazul în care se recurge la forță excesivă împotriva rezidenților din așezările informale, situația trebuie să fie înaintată unei comisii independente și imparțiale pentru investigare și remediere.⁷⁶

29. Investigarea și prevenirea violenței împotriva femeilor și fetelor

107. Femeile și fetele care trăiesc în așezări informale sunt expuse unui risc mult mai mare de a se confrunta cu violențe de gen decât restul populației feminine.⁷⁷

⁷³A se vedea Banca Mondială/Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică, *Integrating Human Rights into Development: Donor Approaches, Experiences, and Challenges*, ed. a 2-a (Washington, D.C., 2013).

⁷⁴Nation Nyoka și Dennis Webster, „Metro police fire rubber bullets at residents in Ekurhuleni’s Good Hope settlement”, *Daily Maverick*, 18 mai 2018; Amnesty International, „«Just move them»: forced evictions in Port Harcourt, Nigeria”, 28 octombrie 2010; Dom Phillips și Júlio Carvalho, „Police operation in Rio favela leaves at least eight people dead”, *The Guardian*, 25 martie 2018.

⁷⁵Orientări privind evacuările legate de dezvoltare, punctele 47–51.

⁷⁶A se vedea Stuart Casey-Maslen, *Use of Force in Law Enforcement and the Right to Life: the Role of the Human Rights Committee*, Academy In-brief No. 6 (Academia de Drept Umanitar Internațional și Drepturile Omului, Geneva, noiembrie 2016).

⁷⁷Elizabeth Swart, „Gender-based violence in a Kenyan slum: creating local, woman-centered

Toaletele, apa și alte servicii sunt adesea localizate la o anumită distanță de locuințe, iar locuințele nesigure și lipsa electricității și, în consecință, drumurile întunecate pun femeile și fetele în pericol sporit de violențe și agresiuni sexuale.⁷⁸ Sărăcia extremă, sărăcia, supraaglomerarea și șomajul pe termen lung contribuie la violența împotriva femeilor. În așezările informale, femeile au rareori acces la adăposturi de urgență pentru protecție împotriva violenței domestice.

108. Femeile trebuie implicate în identificarea și punerea imediată în aplicare a măsurilor prioritare de combatere a violenței și în garantarea faptului că toate modernizările așezărilor abordează riscurile lor în materie de siguranță și securitate.

109. De asemenea, trebuie puse în aplicare proceduri care să ofere sprijin femeilor care raportează violențe și agresiuni sexuale, pentru a le asigura siguranța, inclusiv asigurarea de adăposturi de urgență.

30. Asigurarea unei protecții adecvate a locuitorilor așezărilor informale împotriva infracțiunilor motivate de ură

110. Persoanele care trăiesc în așezări informale sunt adesea supuse unor acte teribile de violență pe baza apartenenței lor la un anumit grup rasial, social, cultural sau religios. Atacurile motivate pe ură au dus la distrugerea de case și proprietăți, vătămări fizice și decese.⁷⁹ Poliția și forțele de securitate nu îi protejează în mod adecvat pe rezidenți și ar putea servi la perpetuarea urii, din cauza propriilor lor stereotipuri discriminatorii.⁸⁰

111. Poliția și forțele de securitate trebuie să beneficieze de formare și educație în domeniul drepturilor omului pentru a combate stereotipurile discriminatorii, iar autoritățile trebuie să colaboreze cu rezidenții pentru a pune în aplicare răspunsuri eficiente la infracțiunile motivate de ură.

G. Afacerile și drepturile omului

31. Redirecționarea investițiilor private către locuințe și proprietăți imobiliare pentru a sprijini modernizarea și crearea de locuințe la prețuri accesibile

112. Este evident că obiectivele de dezvoltare durabilă nu pot fi atinse în mod exclusiv de guverne și că investițiile private vor juca un rol semnificativ. S-a estimat că, pentru a construi toate locuințele necesare în următorul deceniu, cheltuielile pentru terenuri și construcții vor fi de până la 16 trilioane de USD, din care doar 3 trilioane de USD vor proveni din fonduri publice.⁸¹

113. În raportul său anterior privind financiarizarea locuințelor, Raportoarea specială a menționat că actualele regimuri financiare și modele de investiții în locuințe au creat piețe necontrolate, care nu reușesc să satisfacă nevoia de locuințe, împingând din ce în ce mai mult gospodăriile urbane cu venituri mai mici spre lipsa

interventions”, vol. 38, nr. 4, *Journal of Social Service Research* (aprilie 2012).

⁷⁸ Comunicarea Institutului pentru drepturi socio-economice din Africa de Sud pentru prezentul raport.

⁷⁹ Biroul Înaltului Comisar al Organizației Națiunilor Unite pentru Drepturile Omului, “Ukraine: Act now to stop systematic persecution of Roma minority in «alarming» attacks, say UN experts”, 28 iulie 2018; “Ukraine’s Roma under attack in wave of hate crimes, *The Express Tribune*, 1 iulie 2018; comunicare din partea Associazione 21 Luglio Onlus pentru prezentul raport.

⁸⁰ Raportul „Dialogue on human rights and policing”, organizat de Forumul african pentru supraveghere civilă în cooperare cu Comisia pentru drepturile omului din Africa de Sud, 28 și 29 aprilie 2016.

⁸¹ Jonathan Woetzel și alții, „A blueprint for addressing the global affordable housing challenge” (McKinsey Global Institute, octombrie 2014).

de adăpost și locuințe informale (A/HRC/34/51, punctele 3 și 29). Ea a făcut apel la o schimbare radicală în ceea ce privește reproiectarea piețelor de locuințe și a investițiilor axate pe recunoașterea locuinței ca un drept al omului și un bun social, mai degrabă decât ca o marfă.⁸²

114. Prin urmare, este esențial ca investițiile private să fie mai bine orientate spre satisfacerea nevoilor unui sfert din populația orașelor care trăiește în așezări informale. Aceasta înseamnă adoptarea unui nou angajament față de responsabilitățile în materie de drepturile omului în sectorul locuințelor și al construcțiilor rezidențiale. Principiile directe privind afacerile și drepturile omului: Punerea în aplicare a cadrului „Protejați, respectați și remediați” al Organizației Națiunilor Unite, care prevede ca investitorii să evite orice activitate care duce la strămutarea comunităților sau la distrugerea habitatului, trebuie aplicate pentru a se asigura că o componentă rezonabilă a oricărei dezvoltări și investiții private în terenuri sau locuințe este direcționată către nevoile de locuințe din așezările informale. Este necesară o inițiativă globală, condusă de state și de instituții financiare internaționale, pentru a oferi mecanisme fiabile pentru investiții de capital în modernizare, coordonate de comunitățile înseși.

III. Calea de urmat

115. Numărul persoanelor care trăiesc în așezări informale, resursele necesare pentru modernizare și nivelul de privare de drepturi cu care se confruntă rezidenții fac ca obiectivul de modernizare a tuturor așezărilor până în 2030 să fie descurajant. Tabelele de indicatori și statisticile compilate pentru monitorizarea progreselor înregistrate în perspectiva orizontului 2030 sunt oarecum copleșitoare. Dar este nevoie de mai mult decât un angajament pentru îmbunătățirea cifrelor și a tendințelor statistice.

116. Recomandările de mai sus sunt orientate în jurul a două teme-cheie care reprezintă pilonii abordărilor bazate pe drepturile omului în vederea modernizării. În primul rând, modernizarea trebuie să se bazeze pe, și nu să submineze, capacitățile comunităților de a-și revendica și realiza drepturile, cu sprijin și resurse adecvate din partea statelor, a organizațiilor internaționale și a investițiilor redirecționate din sectorul privat. Și în al doilea rând, obligația de a aborda încălcările sistemice ale dreptului la locuință în așezările informale trebuie să fie recunoscută ca un imperativ al drepturilor omului pentru statele din întreaga lume, pentru care trebuie să existe asumarea răspunderii.

117. La baza acestor două teme cheie se află un adevăr simplu - un lucru care este clar pentru Raportoarea specială de fiecare dată când vizitează persoanele care trăiesc în condiții revoltătoare în așezări informale în mijlocul sau la marginea unor orașe înfloritoare, unde abundă dezvoltările comerciale și rezidențiale de lux. Acest adevăr este că, din orice punct de vedere - moral, politic sau juridic - este inacceptabil ca oamenii să fie forțați să trăiască în acest mod. Refuzul de a accepta inacceptabilul este locul de unde trebuie să începem. Toți actorii trebuie să se mobilizeze în cadrul unei paradigme comune a drepturilor omului în jurul imperativului de a moderniza toate așezările informale până în 2030.

⁸²A se vedea <http://www.unhousingrapp.org/the-shift/>.